

N:o 216.

Af friherre **A. T. Adelswärd**, om ändrad lydelse af 31, 49, 53 och 71 §§ regeringsformen samt 6 till och med 11, 13 till och med 25, 27, 28, 38 och 65 §§ riksdagsordningen m. m.

Hvar och en som i likhet med mig hyser den bestämda öfvertygelsen, att införandet af allmän rösträtt för val till Andra Kammaren bör ske i förening med införandet af ett proportionellt valsätt och att samtidigt sådana ändringar böra vidtagas af representationsskicket i sin helhet, som af en så genomgripande förändring af den ena kammaren betingas, måste hälsa med tillfredsställelse, att af Kungl. Maj:ts ett förslag blifvit framlagdt, som grundats på dessa förutsättningar.

Icke desto mindre kunna tankarna vara delade om huruvida genom Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag en fullt tillfredsställande lösning af frågan kan vinnas.

Med full rätt har i alla under senare år framlagda rösträttsförslag såsom ett hufvudskäl för dessas antagande anförts nödvändigheten af en snar lösning. Men måhända har icke tillräckligt beaktats, att utan tvifvel lika viktigt som att lösningen blir snar är att den blir bestående, så att icke en knappt genomförd rösträttsreform omedelbart kommer att efterföljas af nya strider om ytterligare ändringskraf, till hvilka, ehuru redan ifrågasatta, hänsyn icke blifvit tagen.

Väl inseende, att den enskilde måste för hufvudfrågans framgång underordna sina egna åsikter och tycken beträffande detaljfrågor, har jag länge tvekat, huruvida jag borde tillåta mig att på det enda sätt, som står mig till buds, eller genom en motion framföra min mening.

Bih. till Riksd. Prot. 1907. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 86 Häft. (N:o 216.) 1

Då jag nu beslutat mig därför, har det skett, emedan det synes mig uppenbart, att, om också Kungl. Maj:ts proposition kan hafva utsikt att vinna den nuvarande Riksdagens bifall, det måste betraktas såsom tvifvelaktigt, om den förmår samla majoritet i en nyvald Andra Kammare, och såsom mycket sannolikt att reformen icke skall anses tillfredsställande af flertalet nytillkommande valmän eller deras representanter i den nya Andra Kammaren, som efter grundlagsändringen kommer att bildas.

Jag kan tänka mig, att en grundlagsändring i de flesta fall kan få bestående värde, äfven om den genomföres med stöd af blott en obetydlig majoritet i en nyvald Andra Kammare och fastän den omfattas med ringa sympatier hos folket. Men jag har svårt att inse, huru detta skall blifva möjligt, då grundlagsändringen såsom i förevarande fall afser en utsträckning af rösträtten till stora, hittills orepresenterade grupper af medborgare, och dessa nytillkomna väljare själfva från början äro otillfredsställda med grunderna för den nyförvärfvade rösträtten.

En nödvändig förutsättning för en lugn samhällsutveckling måste vara, att representationsskicket under jämförelsevis långa tidsperioder förblir i hufvudsak oförändradt och att icke det politiska arbetet störes af oupphörliga strider om förändring af detsamma. Det måste därför vara af största betydelse, att då en representationsförändring företages, denna grundligt genomföres, så att icke på dagordningen stående frågor, som kunna inverka på densamma, lämnas olösta, och framför allt så, att den nya representationens medlemmar själfva och det af dem representerade folkets flertal från början känna sig tillfredsställda med den gjorda reformen.

Vid en representationsförändring synes därför steget icke böra tagas för kort utan fullt ut, för att därefter må kunna i detta afseende påräknas någon tids lugn i samhällslifvet.

Men äfven af andra skäl har jag kommit till den öfvertygelsen, att en sådan framställning, som jag härmed har för afsikt att göra, omöjlig kan skada, utan tvärtom bidra till att befordra en för framtiden lycklig lösning af den stora frågan.

Motiveringen i Kungl. Maj:ts proposition inledes med det uttalandet, att föregående riksdagsbeslut synes kunna lämna »en ganska säker anvisning om den riktning, i hvilken frågans lösning bör sökas». I det framställda förslaget till representationsförändring synes i anslutning härtill sträfvandet hufvudsakligen hafva utgått på att finna bestämmelser så afvägda, att de kunna tänkas föranleda, att röster till erforderligt antal ur olika läger inom Riksdagen, fast af vidt skilda orsaker, skulle

ansluta sig till förslaget, under det att mindre starkt framhållits nödvändigheten af att reformen framför allt måste medföra en god och lifskraftig representation.

I den mån opportunitetsskäl äro berättigade, torde dessa emellertid i förevarande fall böra hämtas icke allenast inom Riksdagens murar utan fastmer från de nytillämnade väljarnas led.

Vidare föranleder det särskilda utskottets sammansättning till det antagandet, att utskottet i alla händelser icke kommer att föreslå Riksdagen att utan ändring antaga Kungl. Maj:ts förslag.

Då slutligen flera motioner till rösträttsfrågans lösning med bibehållande af majoritetsvalsättet framburits, synes det vara af största vikt, för att icke möjligheten må gå förlorad, att få det proportionella valsättet antaget, att ett förslag, i likhet med Kungl. Maj:ts grundadt på detta valsätt, men i vissa andra afseenden från detsamma afvikande, äfven må komma under Riksdagens pröfning.

För att förebygga ofvan antydda fara af en ofullständigt genomförd reform, som icke vore af beskaffenhet att förekomma omedelbart uppstående nya författningsstrider, krävas enligt mitt förmenande förändringar i det nu föreliggande kungl. förslaget. Det synes mig, som om sådana förändringar, grundade på rättvisa och billighet och i och för sig fullt befogade och ändamålsenliga, borde göras såväl beträffande rösträtten till Andra Kammaren och bildandet af Första Kammaren som ock med hänsyn till förhållandet mellan kamrarne.

Rösträtten till Andra Kammaren.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag bibehålles i hufvudsak samma villkor för rösträtt till Andra Kammaren som i de senast föregående rösträttsförslagen, bland annat det så kallade skattestrecket, hvilket förefaller *Skattestrecket.* mig minst berättigadt.

Man har med denna »garanti» velat försäkra sig om att från väljarne utgallra de oordentliga, de som sakna ansvarskänsla gentemot staten och det allmänna. Om verkligen detta villkor kunde tänkas fylla nämnda uppgift, skulle jag tveka att föreslå dess borttagande, men det synes mig uppenbart, att detta icke är förhållandet. Först och främst finnes bland de nya röstberättigade ett stort antal, hvilka icke åligga någon skatteplikt vare sig till stat eller kommun. Dessa förlora alltså icke sin rösträtt, huru oordentliga de i öfrigt än må vara, och någon kontroll af att de, hvilka skatteplikt åligga och hvilka fullgjort den-

samma, i öfrigt äro ordentliga och plikttrogna medborgare, medför bestämelsen icke. Ur denna synpunkt sedt torde villkoret således få betraktas såsom praktiskt värdelöst.

Genom inbetalning af ett visst skattebelopp skulle en rösträtt förvärfvas, som vederbörande eljest ginge förlustig, och det kan icke bestridas, att detta villkor härigenom får karaktären af röstköp. Än mera i ögonen fallande blir detta, om den skattskyldige icke själf betalar sin skatt, utan denna betalas af andra, af föreningar eller valorganisationer, för att i visst valsyfte anskaffa flera valmän. Man kan icke blunda för att detta otvifvelaktigt, sannolikt i ganska stor utsträckning, kommer att ske, så mycket mer som detta förhatliga valmissbruk redan nu icke torde vara främmande för vårt politiska lif.

Lika förkastligt som att bestämelsen på ofvannämnda sätt komme att användas att i partisyfte i vissa fall anskaffa valmän synes mig vara, att den i andra skulle tjäna till att utestänga sådana.

Det lär icke kunna undvikas, att den stundom komme att drabba valmän, som rent tillfälligt och oförskyldt blifvit urståndsatta att i rätt tid fullgöra sin skatteinbetalning, och således föranledde en uppenbar orättvisa, föga förenlig med den allmänna rösträttens grundsatser.

Beklagligen synes icke de skattdragande bland industriarbetarnes klass i likhet med hvad som kännetecknat den svenska allmogen såsom en hederssak betrakta fullgörandet af lagligen ålagd skatteplikt, men säkerligen vinnes ingen förbättring härutinnan genom rösträttsbestämmelser. Otvifvelaktigt står det staten andra och bättre medel till buds för att utkräfva skatten af dem, som af liknöjdhet och brist på medborgerlig pliktkänsla utan nödtvång söka undandraga sig densammas fullgörande. Detsamma gäller om fullgörandet af värnplikten. Måhända erfordras skärpta lagstiftningsåtgärder för att skatte- och värnplikten skola blifva nöjaktigt uppfyllda, men sådana åtgärder lära väl höra till andra områden än till den politiska rösträttslagstiftningen.

*Kvinnans
rösträtt.*

Troligen vore de ej få, som föreställde sig, att i samband med förslaget om proportionella val Kungl. Maj:t skulle finna skäligt att föreslå rösträttens utsträckning äfven till kvinnor.

I såväl 1906 som innevarande års kungl. rösträttspropositioner beröres frågan om den kvinnliga rösträtten, utan att mot densammas berättigande skäl anføres. Såväl den nuvarande som den föregående regeringens chefer hafva offentligen uttalat sina sympatier för och sitt erkännande af det rättvisa i det allt starkare och allmännare framställda krafvet på denna utvidgning af den därförutan ofullständiga allmänna rösträtten. Jag kan knappast erinra mig något offentligt uttalande,

som gått emot detsamma — alla, till hvilket parti de än höra, äro i sak för den kvinnliga rösträtten, men de flesta vilja likväl icke nu bringa frågan på tal, emedan, såsom de säga, den icke skulle vara »opportun» eller »aktuell». Och likväl kräfvdes det, för att den skall blifva både »opportun» och »aktuell», endast att alla, som i sak intet hafva att invända, också verkligen arbeta för densamma. Såsom alltid så äfven härvidlag slår man sig till ro i väntan på utredning. Det är svårt att göra sig reda för hvad egentligen denna utredning skulle afse. Man kan icke åsyfta att med en sådan utröna, hvilken inverkan en sådan utsträckt rösträtt skulle hafva på storleken af olika politiska partier inom Riksdagen. Att genom en utredning komma till ett säkert resultat härvidlag torde vara omöjligt och äfven öfverflödigt, ty är den kvinnliga rösträtten i sig själf rättvis, måste väl äfven resultaten af densamma i afseende på representationens sammansättning få anses rättvisa. Man vet, att inom de samhällslager, som hittills saknat, men nu skulle få rösträtt, är kvinnan i kunskaper och uppfostran minst likställd med mannen och i sedligt afseende, särskildt med tanke på spritdrycksmissbruket, honom gifvet öfverlägsen. — Man vet, hvilken betydande roll kvinnan spelar inom samhället som uppfostrarinna af det kommande släktet och att det är hustrun mer än mannen, som ger prägeln åt arbetarehemmet. Ingen bestrider, att i såväl det allmänna som enskilda lifvet kvinnan inom alla de verksamhetsfält, som för henne öppnats, visat sig kunna med heder bestå täflan med mannen.

Påståendet att frågan icke är aktuell, att den icke hör till den praktiska politiken, vågar jag påstå är falskt, sedan under senaste tider inom några länder på allvar t. o. m. börjat diskuteras frågan om kvinnans valbarhet, och inom de flesta kulturländer frågan om kvinnans rösträtt står på dagordningen äfven där för öfrigt icke någon reform af rösträtten eller representationen förestår. Kan det under sådana förhållanden vara klokt af oss, som i alla händelser stå inför en afgörande förändring af vår folkrepresentation, att icke taga steget fullt ut och låta rösträttsutvidgningen omfatta äfven kvinnornas rösträtt?

Ingen lär väl tro, att, om detta icke nu göres, kvinnorna skulle låta det energiska arbete hvilat, som de påbörjat för att göra sitt rättvisa kraf gällande! Deras sträfvanden komma endast att blifva än mer ihärdiga, och ingen riksdag torde komma att förgå, utan att motioner blifva väckta för denna sak.

Detsamma blir tvifvelsutan förhållandet med det s. k. skattestrecket, om det nu skulle bibehållas — det komme städse att blifva en förargelseklippa, ett agitationsmedel utan motsvarande praktiskt värde.

Såsom villkor för rösträtten borde icke få kvarstå andra bestämmelser än sådana, för hvilka fullt klara skäl för deras rättvisa kunna anföras, eller sådana, som icke på grund af deras natur måste komma att verka olika inom olika samhällsklasser.

En sådan fullt berättigad bestämmelse anser jag den höjda åldersgränsen vara. Intet talar för att den politiska myndighetsåldern skall vara lika med den ekonomiska, och det politiska omdömet torde sällan redan vid 21 års ålder hafva uppnått erforderlig stadga och mogenhet.

De, som icke i likhet med mig känna sig af nu anförda sakliga skäl öfvertygade om ifrågavarande förändringars önskvärdhet, borde, synes mig, likväl finna tillräcklig anledning att ingå på desamma af de opportunitetsskäl, som här påpekats.

Bildandet af Första Kammaren.

*Nuvarande
valkorporationer.*

Kungl. Maj:t har såsom utgångspunkt för förslaget till Första Kammarens ombildande tagit bibehållandet af de nuvarande valkorporationerna — landsting och stadsfullmäktige. På samma grund byggde de motioner till förra årets Riksdag, som afsågo proportionella val till båda kamrarne.

Förhållandena hafva emellertid sedan dess väsentligen ändrats. Då hade ännu icke den principen vunnit anslutning, att allmän rösträtt till Andra Kammaren såsom en följd borde medföra vissa i sammanhang därmed stående ändringar i representationsskicket äfven berörande Första Kammaren. Nu har genom Första Kammarens beslut förra året denna förutsättning blifvit godkänd af denna kammare. Andra Kammarens beslut gaf åter vid handen, att denna kammares majoritet på goda skäl icke kunde anse de proportionella valens idé och ändamål till fyllest tillgodosedda, om detta valsätt skulle tillämpas endast på de nuvarande valkorporationerna oförändrade. Motionärerna till förra årets Riksdag stannade inför svårigheten att på ett praktiskt och icke alltför kompliceradt sätt utsträcka det proportionella valsättet äfven till utseendet af dessa valkorporationer, hvilka då ansågos fortfarande böra bibehållas.

*Slutna val-
korporationer.*

Kungl. Maj:t anför såsom skäl för deras bibehållande, att Första Kammaren bör »fortfarande utses af slutna valkorporationer» samt söker lösa svårigheterna vid den utsträckta och konsekventa tillämpningen af det proportionella valsättet med att från grunden ändra sättet för dessa korporationers bildande.

Betydelsen af att »slutna valkorporationer» fortfarande böra utse Första Kammaren synes mig tvifvelaktig, sedan endast hvar sjätte år val skall äga rum och icke såsom nu mycket oftare, stundom årligen och alltid efter obestämda tids mellanrum. Jag vågar emellertid ifrågasätta, huruvida landstingen och stadsfullmäktige såsom de skulle utses verkligen fortfarande kunna anses blifva några »slutna valkorporationer». Mig synes det helt naturligt, att till det år, då val till Första Kammaren förestår, komma dessa korporationer att utses med hänsyn fästad uteslutande på politiska synpunkter, och deras karaktär af »slutna valkorporationer» torde väl härigenom helt och hållet bortfalla.

Om det sålunda måste betraktas såsom minst sagdt tvifvelaktigt, om man med bibehållande af landsting och stadsfullmäktige såsom valkorporationer vinner hvad som därmed åsyftas, kan man däremot betrakta såsom säkert, att denna deras dubbla uppgift, tillfälligtvis politisk och i regel och i hufvudsak ekonomisk, kommer att högst ofördelaktigt inverka på deras sammansättning och kontinuitet med tanke endast på den sistnämnda uppgiften.

Då denna, som bör vara hufvudsak, sålunda kommer att lida på att den politiska uppgiften bibehålles, och då enligt mitt förmenande intet i realiteten är därmed att vinna i afseende å Första Kammarens sammansättning, synes det mig klokare, att valen till denna kammare icke vidare åläggas landstingen och stadsfullmäktige, hvarigenom dessa korporationer komma att utses uteslutande med afseende fästadt på deras egentliga, ekonomiska och kommunala uppgift.

Den sammanblandning af kommunala och rent politiska intressen och synpunkter, som blifvit en nödvändig följd af att enligt Kungl. Maj:ts förslag fortfarande till dessa kommunala institutioner förlägga första-kammar-valen, kommer enligt mitt förmenande att på ett ofördelaktigt sätt inverka på lösningen af såväl den politiska som kommunala rösträttsfrågan och föranleda, att de politiska striderna indragas i det kommunala lifvet. De kommunala institutionerna skulle komma att bildas genom proportionella val, grundade på politiska partigrupperingar.

Min afsikt med föreliggande motion är att föreslå en lösning af den politiska rösträttsfrågan äfven beträffande Första Kammaren oberoende af den kommunala, så att hvar sak får gälla för sig, hvarigenom frågan i sin helhet blir enklare och klarare.

*Den politiska
rösträttsfrågan
oberoende
af den kom-
munala.*

Under denna förutsättning ligger det i sakens natur, att jag icke har någon anledning att i detta sammanhang beröra det kommunala lagstiftningsspörsmålet eller regeringens förslag till ändringar af nu gällande kommunala rösträtt.

Den kommunala rösträtten.

Hvilka åsikter man än må hysa om detta förslag, torde dock alla kunna vara eniga därom, att det, oaktadt det storartade och utmärkta arbete, som därpå blifvit nedlagdt, icke berör frågan i hela dess vidd och icke ens omfattar de kommunala valen i allmänhet, utan blott behandlar den del af desamma, som fortfarande skulle få politisk betydelse. Det är häraf själfallet, att den kommunala lagstiftningen fortfarande kommer att bli en öppen fråga af största vikt för det blifvande lagstiftningsarbetet, och det kan knappast vara tvifvel underkastadt att de, som uti den nu föreliggande kompromissen mellan de två i grunden skilda frågorna — den politiska och den kommunala — vilja finna en säkerhet för att de sålunda hopkopplade skola förhindra vidare förändringar inom den kommunala lagstiftningen, grundligt misstaga sig.

Det naturligaste synes mig vara att med förtroende öfverlämna till den nya representation, som skall framgå efter den nu förestående politiska reformens genomförande, att besluta de förändringar i den kommunala lagstiftningen, hvilka stått på dagordningen alltsedan det nuvarande representationsskicket införande.

Det behöfver knappast påpekas, att, om likvisst den ifrågasatta kompromissen anses böra äga rum, intet hinder föreligger däremot, ehuru representationsförändringen enligt mitt förslag icke står i direkt beroende af den kommunala lagstiftningen.

Åldersgräns för rösträtt till Första Kammar- och Andra Kammar-.

Vid en jämförelse mellan de valmanskårer till Första Kammar- och till Andra Kammar-, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle uppstå, framträder ett egendomligt förhållande, som förtjänar att påpekas. För rösträtt till Andra Kammar- är föreslagen en åldersbegränsning af 24 år. Till Första Kammar- skulle åldersgränsen för urväljarne bibehållas såsom hittills till 21 år. Hittills har åldersgränsen varit af underordnad betydelse för första-kammar-valen, då individens inflytande vid valet varit ringa, jämfördt med fyrktalets enligt gällande röstskala. Men i samma mån röstgraderingen inskränkes och individens inflytande blir större, måste åldersbegränsningen få en helt annan betydelse. Då härtill kommer, att inom många samhällen den vanliga inkomsten med få undantag är så hög, att den i allmänhet öfverstiger inkomstcensus för kommunal rösträtt, kan rösträtten inom sådana kommuner betraktas såsom allmän, och då kommunal rösträtt tillkommer äfven kvinnor, uppstår det egendomliga förhållandet, att enligt regeringsförslaget väljarekåren till Första Kammar- upptager element, som icke medgifvas rösträtt till Andra Kammar-, nämligen några åldersklasser yngre medborgare och kvinnor!

Må vara att den graderade skalan neutraliserar verkningarne af en sådan inkonsekvens, som att en yngre man eller en kvinna endast på grund af viss inkomst skall hafva kompetens att välja ledamot till Första Kammaren men icke till Andra Kammaren — det kan dock icke förnekas, att det förefaller föga lämpligt att, då reformer företagas i grunderna för kamrarnas sammansättning, rösträttsbestämmelserna bibehållas så föga i öfverensstämmelse med respektive kammares karaktär.

Sammankopplingen mellan politisk och kommunal rösträtt tvingar till användandet af en graderad skala, hvilkens begränsning måste bli godtycklig, äfven för det politiska valet, och till en kombination af röstningen efter graderad skala och det proportionella valsättet. Jag har svårt att kunna förlika mig med en sådan kombination, som synes mig vara oförenlig med de proportionella valens idé.

*Graderad
röstskala och
proportionella
val.*

Det proportionella valsättet komme tvifvelsutan att äfven i förening med den graderade röstskalan verka till skyddandet af minoritetens rätt, men minoritet och majoritet komme i regeln att omkastas, så att minoriteten blefve den som med lika individuell rösträtt i stället skulle hafva utgjort majoriteten.

Grundtanken för de proportionella valen måste vara att i representationen få fram de olika sociala och politiska uppfattningar, som omfattas bland väljarne, att åstadkomma i representationen en trogen bild af hela folket, d. v. s. alldeles detsamma som man förut sökt göra medelst olika slag af klassval. Det är sålunda endast ett modernt medel för åstadkommande af samma sak. Det proportionella valsättet är en ersättning för det forna klassvalet, som blifvit oanvändbart i samma stund några skarpa gränser samhällsklasserna emellan icke längre finnas.

*Proportionella
val ersättning
för klassval.*

Rösträttens gradering efter förmögenhetens storlek är intet annat än en beräkningsgrund för ett slags klassval. En tillämpning af proportionellt valsätt på en graderad röstskala blir sålunda liktydigt med att samtidigt använda proportionella val och klassval, d. v. s. två olika medel för samma sak, som skola ersätta hvarandra, men, om de samtidigt användas, icke kunna undgå att förrycka det resultat man har till uppgift att åstadkomma.

Jag anser därför, att en konsekvent tillämpning af proportionellt valsätt till Första Kammaren fordrar lika rösträtt hos väljarne och öfvergifvandet af den graderade röstskalan.

*Proportionella
val och lika
rösträtt till
Första
Kammaren.*

Högre ålders-
gräns för
rösträtt till
Första
Kammaren.

För att emellertid redan genom en viss olikhet hos väljarne åstadkomma den önskade olikheten i kamrarnas sammansättning föreslår jag såsom enda olikhet i villkoren för rösträtt en höjning af åldersgränsen till 30 år för rösträtt till Första Kammaren samt att valet i stället för af nuvarande valkorporationer förrättas af till hvarje valtillfälle utsedda elektor.

Det synes mig ligga en fullt logisk grund för en sådan inskränkning, som drabbar alla lika och som ur väljarekären utsofrar de element, som i lefnadsvanor och åskådningssätt ännu äro minst stadgade och vederhäftiga och sålunda minst äro ägnade att utse ledamöter i Första Kammaren. Jag utgår härvid från den förutsättningen, att denna kammares uppgift är att inom representationen utgöra det återhållande elementet samt att trygga mot tvära omkastningar och tillfälliga opinioners alltför stora inflytande.

Då val till Första Kammaren inom hvarje valkrets endast skulle komma att äga rum hvart sjätte år, blefve medelåldern vid första valtillfället 32½ år. Röstberättigade till Första Kammaren skulle komma att utgöra 83 % af röstberättigade till Andra Kammaren, och af de röstande komme omkring 85 % att utgöras af gifta eller med andra ord af sådana, som bildat familj samt i regeln äro bofasta och ofta besutte ett » eget hem » och af dessa orsaker måste antagas hafva de riktiga förutsättningarna för att välja medlemmar i Första Kammaren.

Valbarhet till
Första
Kammaren.

Det andra medlet för inverkan på Första Kammarens sammansättning är valbarhetsbestämmelserna.

Jag finner ingen anledning att föreslå någon ändring i de nu gällande, annat än ett förtydligande af bestämmelsen om förmögenhetscensus. För valbarhet skulle, anser jag, fordras kronor 4,000 i årlig inkomst vare sig af kapital, arbete eller fastighet, hvilket också måste vara den nu gällande bestämmelsens mening, ehuru det särskildt talas om besittning af fastighet för kronor 80,000 taxeringsvärde. Då detta lagrum affattades, torde det varit sällsynt, att den, som var taxerad för fastighet till detta värde, icke också ägde en motsvarande förmögenhet eller inkomst. Nu är det åter ytterst vanligt, att ägare af fastighet har denna så högt belånad, att hans verkliga förmögenhet eller inkomst icke på långt när motsvarar taxeringsvärdet å fastigheten. Om icke bestämmelsen skall blifva rent illusorisk och föranleda till kringgående, synes därför nu föreslagna förtydligande nödvändigt och rättvist.

Mot de nu föreslagna grunderna för Första Kammarens bildande hafva från motsatta politiska sidor anmärkningar blifvit gjorda.

Från högerhåll har sålunda anmärkts, att en så bildad Första Kammare skulle i stort sedt blifva identisk med den Andra Kammaren. Utan att kunna på förhand bevisa, huru stor inverkan den ofvannämnda begränsningen i rösträtten kan komma att få på kamrarnes sammansättning, synes mig dock med stöd af ofvan uppgifna statistiska data obestriddigt, att denna inverkan måste blifva afsevärd. Men än kraftigare kommer härtill att bidraga de bibehållna valbarhetsvillkoren, hvilka bland annat medföra, att ett betydligt mindre antal medborgare — enligt senast tillgänglig statistik omkring 13,000 — bli valbara till Första Kammaren mot omkring 1,250,000 till Andra Kammaren, eller motsvarande blott omkring 1 % af dessa. Då det emellertid gäller att allenast utse 150 ledamöter, synes dock antalet valbare fullt tillräckligt, isynnerhet som intet bostadsband verkar inskränkande på valet. Att kammarens sammansättning blir en annan än den nuvarande är otvifvelaktigt, och det är ju också afsikten, men den från konservativt håll uttalade farhågan för att Första Kammarens sammansättning skulle bli identisk med Andra Kammarens, eller sådan att kammarens karaktär inom representationen skulle försvinna, synes mig vara högst öfverdrifven och sakna all verklig grund.

Att, såsom påyrkats, utvidga valbarheten genom sänkning af förmögenhetscensus och införande af arfvoden kan jag däremot icke finna berättigadt. — Genom det fallande penningvärdet har förmögenhetscensus till 4,000 kronors inkomst redan faktiskt sänkts till inemot hälften af hvad den var, då den fastställdes. Denna inkomst är icke större än att den i oändligt många fall genom duglighet och arbetsamhet uppnås vid en ganska tidig ålder äfven af personer, som börjat med två tomma händer, och denna fordran på en viss ärfd eller förvärfd förmögenhet hos medlemmar i Första Kammaren innebär dock en viss garanti för att dessa skola vara i besittning af den bildning och uppfostran, den omdömesförmåga särskildt i ekonomiska frågor samt framför allt af den själfständighet och det oberoende, som bör fordras hos medlemmarne i ett öfverhus. Frånvaron af arvode är också ett medel, som i sin mån betryggar befintligheten af de två sistnämnda egenskaperna, hvarförutom den vackra och betydelsefulla grundsatsen, att medborgerliga plikter skola utan ersättning och äfven med personliga uppoffringar fullgöras, bör inom de områden, där detta är möjligt, vidmakthållas.

Utom valbarhet och valrätt inverka emellertid äfven andra omständigheter på bibehållandet af en önskvärd olikhet mellan kamrarne. Jag vill bland dessa särskildt påpeka, att valet för Första Kammaren

*Första
Kammarens
blifvande
sammansätt-
ning och
karaktär.*

kommer att blifva medelbart, att denna kammares förnyelse skulle ske med en sjättedel årligen, hvarigenom nödig kontinuitet bibehålles samt att mandattiden blir dubbelt så lång.

Från vänsterhåll framställes en diametralt motsatt uppfattning, nämligen att begränsningen i valbarheten skulle utestänga allt för många liberala representanter från Första Kammaren. Denna åsikt uttalades bland annat redan vid debatten om remissen af Kungl. Maj:ts proposition af de radikala och socialdemokratiska partiernas främste män, men då dessa själfva, så vidt jag vet, äro valbara till Första Kammaren, synes detta utgöra det mest slående beviset på öfverdriften i en sådan uppfattning.

*Tvåkammar-
system.*

Långt ifrån att nu ifrågasatta grund för bildandet af Första Kammaren skulle i realiteten innebära en öfvergång till enkammar-system, vågar jag hålla före, att det fastmer skall bidra till tvåkammar-systemets befastande. — Första Kammaren, sålunda bildad, blir en lika »folkvald» kammare som den Andra Kammaren och får därigenom ock större auktoritet. Större enhetlighet uppnås inom Riksdagen i sin helhet, partibildningarna kunna, såsom med vårt representationsskick bäst förenligt, blifva för kamrarne gemensamma, och kammare behöfver icke stå mot kammare, representerande hvar sitt ytterlighetsparti.

Bibehålles Första Kammaren i hufvudsak vid sin nuvarande sammansättning samtidigt med en långt gående demokratisering af Andra Kammaren, måste följderna häraf snarare blifva i realiteten ett enkammar-system, om ock till formen tvåkammar-systemet bibehålles. Första Kammaren nödgas nedstiga till en sekundär roll liksom de icke folkvalda öfverhusen. Man kan härvid jämföra förhållandena i det engelska parlamentet, som väl kan sägas utgöra urtypen för alla tvåkammar-system. Öfverhuset har där ursprungligen enligt konstitutionen samma makt i alla afseenden som underhuset, men tradition och praxis har utvecklats sig därhän, att det i budgetsfrågor i verkligheten har intet att säga och i lagfrågor faktiskt blott ett suspensivt veto. Man skulle sålunda kunna säga, att i England, i tvåkammar-systemets stamort, i realiteten enkammar-system är rådande, hvilket på grund af underhusets beskaffenhet och andra för England egendomliga konstitutionella förhållanden, som icke hafva motsvarighet hos oss, kan utan skada äga rum.

Förhållandet mellan kamrarne.

Mig synes olikheten mellan kamrarne alltjämt blifva så stor, att då dessa enligt grundlagen fortfarande skola tillerkännas »lika behörighet och myndighet», ett grundlagsenligt medel bör stå till buds, som inom viss tid möjliggör eller nödgar till att frågor, om hvilka kamrarne stanna i olika beslut, blifva afgjorda. Jag tvekar därför icke att härmed återkomma med samma förslag, som jag förra året framställde i den af nuvarande statsrådet Hammarskjöld och mig framlagda motionen n:o 149, och återoppar den däri anförda motiveringen.

Det synes uppenbart att en bestämmelse, som tillerkänner två till sina hufvudåskådningssätt motsatta delar i en representation samma beslutanderätt, måste medföra de mest orimliga konsekvenser och ett fullkomligt afstannande af en fruktbarande verksamhet, om man icke förutsatte, antingen att endera representationsdelen slutligen med eller mot sin egen öfvertygelse och vilja gáfve efter eller ock att genom mer eller mindre onaturliga kompromisser en lösning framtvingades, hvarmed i de flesta fall ingendera delen kunde antagas blifva fullt tillfredsställd.

Den ena eller andra af dessa utvägar har företrädesvis kommit till användning hos olika tvåkammarrepresentationer, allt efter deras olika typ och sammansättning.

I engelska parlamentet har, såsom redan förut påpekats, utvecklingen sedan sekler tillbaka gått i den riktning, att öfverhuset alltid ger efter. I detta land utgör sålunda utan all fråga underhuset, representerande folkviljan, den slutligen afgörande suveräna makten inom konstitutionen. Öfverhuset äger alltså enligt praxis icke rätt att göra någon ändring i en af underhuset antagen lag om budgeten, och alla årets budget berörande frågor upptagas i en »bill», som öfverhuset visserligen äger formell rätt att i sin helhet afslå, men dock aldrig någonsin afslår, då det ligger i sakens natur, att detta skulle vara detsamma som statsmaskineriets afstannande. Öfriga af underhuset antagna lagar äger öfverhuset ändra och återsända till ny pröfning af underhuset och äfven att afslå, hvilken rätt också användes. Men om därefter underhuset upplöses och efter nya val åter antager samma lag, beviljas den af öfverhuset. Något exempel på motsatsen är sedan ett par århundraden tillbaka icke känt.

Oaktadt således inom engelska parlamentet praxis lika bra som en lagbestämmelse gifver möjlighet till lösning af hvarje fråga, om

hvilken de båda husen stannat i olika beslut, står det icke desto mindre på dagordningen att införa ett lagligt medel till sådana frågors afgörande utan en så besvärlig procedur, som underhusets upplösande.

Emellertid är det i Englands parlament nu beskrifna tillväggångssättet knappast tänkbart annat än inom sådana representationer, där öfverhuset icke är folkvaldt.

Med vårt representationsskick och med våra konstitutionella traditioner synes införandet af ett sådant suspensivt veto för den Första Kammaren icke förenligt. Under det nuvarande representationsskickets snart halfsekellånga tillvaro torde det icke heller kunna anföras många exempel på att beslut framtvingsats mot den ena kammarens vilja. Däremot har i så mycket större utsträckning det här ofvan angifna andra medlet blifvit tillämpadt. Kompromissen torde kunna sägas alldeles särskildt karaktärisera det parlamentariska arbetet i Sverige under de sistförflutna decennierna. Knappast torde exempel kunna anföras på lösningen af en politisk fråga af någon betydelse annat än såsom en kompromiss mellan kamrarne, och ofta har kompromissen icke inskränkts till naturliga gränser, till en fråga eller med hvarandra i strängt sammanhang stående frågor, utan bytesmedlen hafva hämtats från olika frågor utan inbördes gemenskap. Och likvisst hafva dessa kompromisser visat sig så svåra att genomföra, att detta icke kunnat ske förr än efter decennier af slitningar, sedan intresset för frågan hunnit slappas, sålunda i trötthetens tecken och helt naturligt medförande en lösning icke fullt tillfredsställande från någon synpunkt och kanske icke heller slutgiltig. Det är öfverflödigt att här anföras exempel, till hvilka vår riksdagshistoria lämnar ett rikt material — förhållandet är känt och erkänt.

*Gemensamma
voteringar.*

Ingen lärer heller vilja påstå, att ett sådant sakernas tillstånd är lyckligt, att icke det politiska lifvet och samhällsutvecklingen däraf blir lidande och att det icke vore väl värdt att söka finna ett medel, som kunde åstadkomma en förändring. Ett sådant nära till hands liggande medel, egenartadt för vårt representationsskick, finnes redan uti de gemensamma voteringarna. Det synes mig utgöra en fullt naturlig utveckling att bygga på den befintliga grunden och under vissa betingelser utvidga användningen af de gemensamma voteringarna äfven till lagfrågor — dock icke till grundlagsfrågor, hvilka jag tänkt mig fortfarande böra behandlas enligt nu gällande föreskrifter.

Redan skaparen af vårt nuvarande representationsskick insåg nödvändigheten af att beskattnings- och anslagsfrågor, för att icke

riskera afbrott eller afstannande i statsförvaltningen, genom omedelbara gemensamma voteringar tillförsäkrades ett slutligt afgörande vid hvarje års riksdag. Jag vill icke påstå, att det icke *då* var riktigt att här till inskränka begagnandet af de gemensamma voteringarna, men jag håller före att erfarenheten sedan dess gifvit vid handen och förhållandena utvecklat sig därhän, att dessa numera böra gifvas en utsträcktare användning.

Jag tillåter mig därför föreslå sådan förändring i riksdagsordningen, att gemensam votering skall icke blott såsom hittills vid bevillningsfrågor, utan äfven vid andra frågors afgörande — med undantag för grundlagsfrågors — äga rum på följande sätt.

Då en fråga i endast ena kammaren antagits och i medkammaren afslagits, men minoriteten för förslaget i denna uppgått till minst en fjärdedel af kammarens hela ledamotsantal och då efter ordinarie nyval till Andra Kammaren samma fråga ånyo upptagen af ena kammaren oförändrad antages och i den andra ånyo uppnår minst samma minoritet för bifall, gemensam votering skall äga rum för frågans slutliga afgörande.

Till frågor, som på nämndt sätt skola behandlas, räknas äfven sådana om progressiv inkomstskatt och om bevillningsfria afdrag å inkomst, om hvilka sålunda icke omedelbar gemensam votering skulle få företagas.

Valsättet.

Det torde få anses öfverflödigt att mer än hvad som ofvan redan skett här behandla frågan om de proportionella valens nytta och berättigande eller att till bemötande upptaga de invändningar, som mot desamma gjorts och alltjämt göras.

Jag vill dock framhålla, att, så vidt jag förstår, kunna de fordringar, som detta valsätts motståndare uppställa såsom oeftergiffliga villkor för sin anslutning till detsamma, sammanfattas i två hufvudpunkter, nämligen:

dels en konsekvent och till grunden gående tillämpning af det proportionella valsättet för hela representationen, alltså för båda kamrarnes bildande,

dels en enkel valmetod, som i möjligaste mån förebygger missbruk och felaktiga resultat vid tillämpningen.

Uppfyllas dessa betingelser och sker införandet af det nya valsättet i samband med en verklig demokratisering af representationen,

så skola säkerligen icke ens proportionalismens principiella motståndare låta de formella betänkligheterna stå hindrande i vägen för deras anslutning.

Att en folkrepresentation bör afspegla folket i dess helhet och sålunda i möjligaste mån inrymma plats för alla inom folket rådande olika politiska och sociala åskådningssätt bestrider ingen. Att genom majoritetsvalen åt slumpen öfverlämnas, i hvilken proportion olika meningar blifva företrädde, men att proportionsvalet utgör det moderna medlet för ett rättvist åstadkommande häraf och ersätter de äldre medel — såsom klassval eller dylikt — hvilka för samma ändamål användts, kan icke heller blifva föremål för meningsutbyte. Det synes mig sålunda vara mot *sättet* för användandet och icke mot själfva den proportionella *idén*, som någon verklig opposition finnes, och jag styrkes i denna uppfattning däraf, att tanken förts fram just från de frisinnade meningsgrupper, hvarifrån nu oppositionen förspörjes, och detta ehuru deras ledande män alltjämt vidhålla sina äldre uttalanden om denna tankes »stora och oemotståndliga rättvisa».

Mot konsekvensen och grundligheten af den af mig nu föreslagna tillämpningen af det proportionella valsättet för vår representation tror jag icke med fog någon invändning kan göras.

Beträffande valmetoden är jag alltjämt af den öfvertygelsen, att man öfverskattat betydelsen af den matematiska noggrannheten. Det kan icke vara af praktisk betydelse, om fel i en eller annan valkrets, för ett fåtal representanter af hela kammarens representantantal, skulle uppkomma.

Ur strängt proportionalistisk synpunkt fordras dock att representantantalet för hvarje valkrets är relativt stort — ju större det är, ju rättvisare verkar det proportionella valsättet. Ur denna synpunkt sedt torde det stora antalet valkretsar enligt Kungl. Maj:ts förslag endast kunna försvaras såsom en öfvergångsform. Man måste antaga att när det proportionella valsättets innebörd och verkningssätt väl en gång ingått i den allmänna uppfattningen, man ock skall finna att valkretsarna böra förstoras.

För att undanrödja svårigheterna i de allra folkfattigaste delarne i landet föreslår jag emellertid, att uppdelningen i valkretsar må utsträckas därhän, att några valkretsar kunna blifva enmansvalkretsar, i hvilka majoritetsval får användas i likhet med en motsvarande anordning i den nya finska vallagen. Den inkonsekvens mot proportionsvalens tillämpning, som ligger häruti, torde icke kunna tillmätas någon

praktisk betydelse, då endast valet af ett mycket ringa fåtal representeranter häraf beröres.

Likvisst är det obestriddigt, att valmetoden icke i matematiskt hänseende får innesluta sådana ofullkomligheter, som rent af locka till missbruk eller föranleda alltför många felresultat. Om de i den af Kungl. Maj:t föreslagna valmetoden anmärkta felen äro af allvarsam beskaffenhet, torde det kunna förutsättas, att de under utredningen i utskottet blifva rättade. Det förefaller mig önskligt, om bestämmelsen om den »fria gruppen» finge helt och hållet utgå, emedan den komplicerar valmetoden utan att kunna tänkas medföra någon praktisk nytta. Ingen ifrågasätter, att vid majoritetsvalet stänkröster skola kunna göra sig gällande, än mindre kan detta fordras af proportionsvalet, där flera möjligheter stå valmännen till buds att få sin rösträtt effektiv. Partigrupperingar måste i alla händelser i det moderna politiska lifvet finnas, och sannolikt skulle snart nog knappast någon vilja riskera sin röst genom att låta den uppgå i den »fria gruppens» listor.

Då de formella ändringar i vallagen, som de af mig föreslagna ändringar i bildandet af Första Kammaren skulle föranleda, äro jämförelsevis obetydliga, framställer jag icke för närvarande något förslag till vallag. Jag vill blott framhålla, att jag tänkt mig, att elektorerna till första-kammar-valet skola i tillämpliga delar utses på samma sätt och till samma antal som landstingsmän respektive stadsfullmäktige enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vill man verkligen genomföra allmän rösträtt och vill man i samband därmed införa proportionella val, måste man ock, synes mig, utan räddhåga draga fullt ut konsekvenserna af dessa reformer och icke samtidigt söka medel eller »garantier», som i större eller mindre grad neutralisera deras verkningar. Under arbetet att söka för mig utreda rösträttsproblemet, särskildt med tanke på detsamma betydelse och inverkan på författningen i stort sedt och på representationsskicket i sin helhet, har jag mer och mer kommit till den bestämda öfvertygelsen, att detta icke kan ske och att en varaktig och fullt tillfredsställande lösning icke kan vinnas annat än genom en demokratisering af hela representationen i förening med åstadkommandet af större enhetlighet inom densamma och ett bättre befästande af sambandet mellan dess olika delar. Endast därigenom torde en fullt tillfredsställande samverkan mellan Konung och Riksdag för framtiden kunna betryggas och ett praktiskt, ej alltför långsamt gående reformerande lagstiftningsarbete

Stutord.

kunna äga rum till nytta för en lugn, men framåtgående samhällsutveckling.

Jag tror, att en så beskaffad folkrepresentation kan erhållas genom en organisation efter ofvan angifna grundlinjer. Inom en sådan representation skulle sannolikt tvenne ungefär jämnstarka hufvudpartier komma att finnas, det ena till sin hufvudriktning framstegs- och reformvänligt, det andra konservativt, hvilka partier omväxlande, beroende på tidsströmningarne, innehade majoriteten inom Riksdagen.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade antaga såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 38 och 65 riksdagsordningen äfvensom till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 38 och 65 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas

på sätt riksdagsordningen och särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning, eller bevillingens fördelning till utgörande; dock att, om kamrarnes stridiga beslut afse meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet eller ock fråga om bevillnings utgörande efter progressiv skala eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet, fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå, för att beslut skall såsom Riksdagens anses, gäller hvad därutinnan i riksdagsordningen § 65 mom. 2 säges.

Riksdagsordningen.

Kamrarnes bildande.

a) *Första Kammaren.*

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola utses till ett antal af 150 och ske valen med de undantag, om hvilka i § 7 här nedan särskildt

stadgas, för en tid af 6 år, räknade från och med januari månads början året näst efter det under hvilket valet skett.

2. Hvert och ett af rikets län utgör en valkrets, hvarjämte stad, hvars folkmängd, vid början af andra året före en sexårsperiod inom den valkrets till hvilken staden hör, uppgår till eller öfverstiger $\frac{3}{150}$ af rikets folkmängd, skall från och med denna sexårsperiod utgöra en särskild valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en sexårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till $\frac{1}{60}$ af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

Samtliga valkretsar sammanföras i sex valdistrikt på sådant sätt, att i möjligaste mån samma antal riksdagsmän utses inom hvarje distrikt.

Rikets indelning i valdistrikt innehålles i vallagen.

3. För hvarje valkrets väljes efter folkmängden inom dess område en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundra-femtiondedel af rikets folkmängd.

4. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 3 sägs, väljes dock en riksdagsman.

5. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 3 och 4 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 3 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

6. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvart tolfte år af Konungen. Hvad sålunda bestämmes må dock icke lända till inskränking i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet, i följd hvaraf nya valkretsar, som, då dylik bestämmelse skall tillämpas, ännu ej utsett riksdagsman, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, icke må komma i åtnjutande af dem sålunda tillkommande rättighet annat än i den mån ledigheter uppstå i valkretsar, för hvilka antalet riksdagsmän bör minskas; och skall i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning de särskilda valkretsarne emellan gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 3, äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 5; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 3 äga välja ökadt antal riksdagsmän, den har företrädet, för

hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 5 äga utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 7.

1. Under det år, då efter det dessa bestämmelser träd i kraft nya val till Andra Kammaren första gången äga rum, skola nya val i hela riket till Första Kammaren förrättas att gälla för en tid, räknad från och med januari månads början nästpåföljande år,

- af inom ett valdistrikt ett år
- » inom ett valdistrikt två år
- » inom ett valdistrikt tre år
- » inom ett valdistrikt fyra år
- » inom ett valdistrikt fem år och
- » inom ett valdistrikt sex år.

Ordningsföljden mellan valdistrikten bestämmes genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

2. Sedermera skall inom hvarje valdistrikt förrättas val under sista året af den valperiod, för hvilken senast verkställda val inom distriktet gäller.

3. Skall i anledning af uppkommen ledighet i valkrets, för hvilken antalet riksdagsmän, enligt af Konungen jämlikt § 6 mom. 6 meddelad bestämmelse, bör minskas, riksdagsman för annan valkrets utses, skall, där ej på grund af mom. 2 härofvan val samma år verkställas inom det valdistrikt, sistnämnda valkrets tillhör, sådant utseende afse endast återstoden af den valperiod, för hvilken senast verkställda val inom distriktet gäller.

4. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen inom hvarje valdistrikt för återstoden af den tid, för hvilken senast anställda val inom distriktet gäller.

§ 8.

Val till riksdagsmän i Första Kammaren verkställas genom särskildt utsedde elektor.

Såväl vid val af elektor som vid elektorernas val af riksdagsmän äger hvarje röstande en röst och äro valen proportionella.

Närmare bestämmelser om valen och valsättet meddelas i vallagen.

§ 9.

Vid elektorsval äger enhvar välfrejdad svensk medborgare såväl man som kvinna valrätt från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han eller hon uppnått tjugunio års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sist-förflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn, dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom, icke medför valrättens förlust.

Till elektor kunna väljas inom valkretsen bosatte, vid elektorsval röstberättigade män.

§ 10.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått 35 års ålder och till staten skatta samt under minst tre år näst före valet skattat för minst fyratusen kronors årlig inkomst. Kommer riksdagsman efter det han blifvit vald i den ställning att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 11.

1. För den som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

2. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Första Kammaren, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos vederbörande protokollsförare äska

behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han — — — afgöras.

b) *Andra Kammaren.*

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

Hvart och ett af rikets län utgör en valkrets, dock att där ett län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, dylikt län må utgöra flera än en valkrets.

Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod inom den valkrets, till hvilken staden hör, uppgår till eller öfverstiger $\frac{3}{230}$ af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en särskild valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till $\frac{1}{90}$ af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

§ 15.

Rikets indelning i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro

öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 6 är stadgadt.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk medborgare såväl man som kvinna från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han eller hon uppnått 24 års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sist-förflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn, dock att tillfälligt understöd som lämnats på grund af sjukdom icke medför valrättens förlust.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara samt proportionella, därest ej på grund af bestämmelserna i § 14 om delning af valkrets eller eljest allenast en riksdagsman skall inom valkretsen utses.

Hvarje röstande äge en röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammarén, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet, och skola dessa fullmakter hafva den lydelse, som i vallagen angifves.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammarén vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- 1) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- 2) ålder öfver 60 år;
- 3) att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammarén eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 11 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande

handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i § 11 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — — af arfvodet.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämman, i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ny ledamots utseende; och då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagen samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

§ 65.

1. När, i fråga om statsutgifter eller bevilning, med det undantag, hvarom i § 71 regeringsformen förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfrige sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

2. Har i annan fråga än de i § 64 eller mom. 1 härofvän afsedda ett allenast af den ena kammaren antaget beslut, som vid slutlig omröstning inom medkammaren omfattats af minst en fjärdedel af hela antalet ledamöter i sistnämnda kammare, å första riksdag, som efter förrättade nya val till Andra Kammaren därefter sammanträder, i oförändrad form såväl antagits af den ena kammaren, som ock i medkammaren omfattats af nyssnämnda minoritet, och hafva kamrarnes stridande beslut efter förslag af vederbörligt utskott icke heller då kunnat sammanjämkas, skola bägge kamrarne hvar för sig, som i mom. 1 sägs, rösta om de olika beslut, hvori de stannat, och gälle därefter såsom Riksdagens beslut den mening, som erhållit de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

Stockholm den 20 mars 1907.

Theodor Adelswärd.